

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (КООПЕРОВАНОГО ТА ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ) В ПРАКТИКУ ВИКЛАДАННЯ МОВИ

УДК 378.016:811.111

Мирослава КОСТЮК,
викладач ЗХІ,
м. Ужгород, Україна

Анотація. У статті висвітлюються основні технології кооперованого і проблемного навчання та їх впровадження у викладанні англійської мови. Автор аналізує застосування таких технологій на заняттях іноземної мови у вищих навчальних закладах сфери мистецтв.

Ключові слова: інноваційні підходи, коопероване навчання, проблемне навчання.

Система вищої освіти, поступово вбудовуючись у загальноосвітній освітній простір, одночасно визначає свою специфіку. Проте контури освітньої реформи базуються на дослідженні світових тенденцій розвитку. Документами Ради Європи і Болонського процесу регламентується оновлення змісту форм та методів освіти в Європі. Крім того, з реформою системи освіти, змінюються підходи до навчання, виникають нові форми і технології в Україні. Процес інтеграції у світовий освітній простір зобов'язує удосконалювати і систему мовної підготовки в країні. Саме іноземна мова як навчальний предмет стає інструментом полікультурного розвитку особистості, що навчається, сприяє усвідомленню себе як суб'єкта, який відчуває відповідальність за свої вчинки за свій народ, за майбутнє всієї людської цивілізації. На даний час у зв'язку з вимогами соціального замовлення перед спеціалістами, як ніколи гостро, постає питання – уміння професійно-спрямованої комунікації із зарубіжними партнерами. Програмою організації підготовки магістрів в Україні на 2010-2012 роки (наказ Міністра освіти (№ 165 від 02.03.2010р.), передбачено в умовах прийому до вищих навчальних закладів на 2011 рік запровадження особливих умов конкурсного відбору для вступників до магістратури, можливість подання одного з міжнародних сертифікатів про знання іноземної мови замість вступ-

ного випробування з іноземної мови. Мова стає важливим інструментом розвитку міжнародних відносин, проведення наукових досліджень, доступу до інформації і культурного обміну та безпосереднього спілкування з представниками різних країн [2]. Тому актуальним залишається завдання вибору результативних технологій, форм та методів навчання іноземної мови. Вчителям та викладачам вкрай необхідно володіти методами, які стимулюють мислення, розвивають здібності, пробуджують інтерес та мотивацію до навчання, навчають самостійним діям та захопленню. Таким вимогам відповідають інтерактивні методи навчання. Термін «інтерактивні методи», введений у 1975 році, можна пояснити як здатність до взаємодії, перебування у режимі бесіди, діалогу, дії. [1, с.4] Відповідно інтерактивним є метод, під час якого той, хто навчається, є учасником, що здійснює щось: говорить, пише, малює, проектує тощо, тобто виступає активним учасником дійства, у нашому випадку навчального процесу. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що процес навчання організовується на засадах постійної взаємодії(співпраці) всіх рівноправних учасників групи, колективу. Викладач виступає консультантом, який «не замикає» навчальний процес на собі. В процесі такого навчання необхідними умовами є чіткий план дій і конкретні завдання для студентів та викладача, співпраця між ними. Результат навчання досягається через взаємний аналіз життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем, аналізуючи обставини та відповідні ситуації.

Сьогодні активно досліджується зростання ефективності навчально-виховного процесу на засадах використання інноваційних технологій у вищому навчальному закладі. У педагогічній літературі в дослідженнях О. Пометун, А. Пироженко, О. Пехоти, С. Сисоєвої, Є. Селевко, П. Щербаня та ін. розкриваються теоретичні й методичні засади організації інтерактивного навчання, описано багато типів і форм інтерактивного навчання (за рівнем активності учнів, рівнем залучення їх до продуктивної діяльності, дидактичною метою, способами організації тощо). Проблемами інноваційних технологій займаються вчені Морська А.І., Химинець В. В. та дослідники Бургин М. С, Н. Басова, Полат, Попова Г. С., Обухович В. Г. Проводяться дослідження, пов'язані із впливом інформаційних технологій на процес формування іншомовної культури

та ведеться науковий пошук шляхів розв'язання інтенсифікації процесу навчання та активізації навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Вирішити це важливе завдання, на нашу думку, можна тільки тоді, коли викладач у своїй роботі використовує активні форми і методи навчання, перетворюючи студентів з пасивних спостерігачів на активних учасників заняття.

О. Пометун та Л. Пироженко [4, с.33] виділяють чотири групи інтерактивних технологій навчання:

1) кооперативне навчання (найпоширенішими методами є робота в парах під час проведення письмових опитувань, тестування, виконання завдань, пошук ідей при вирішенні суперечливих питань);

2) колективно-групове навчання (коло, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, дерево рішень);

3) ситуативне моделювання (імітаційні ігри-тренінги та рольові ігри);

4) опрацювання дискусійних питань(методи: займи позицію, власна думка та дискусія)

На сьогодні в Україні описано 5 груп методів, у кожній з яких нараховується до 10 різних підходів. Тому застосовуючи їх на практиці, викладач повинен бути належно обізнаним. Окрім того, кожен із методів вимагає чіткої поетапної реалізації з обов'язковим прогнозуванням результатів, тобто технологічним підходом.

Зважаючи на вищесказане, в Закарпатському художньому інституті, як в закладі формування духовної культури, запровадження інновацій відбувається у процесі навчання за декількома напрямками:

1) забезпечення автономності студентів у навчанні;

2) зміни ролі викладача у навчальному процесі;

3) індивідуалізації навчального процесу;

4) впровадження кооперованого навчання;

5) використання проблемного підходу до навчання;

6) інтенсифікація навчального процесу та активізація студентів у ньому;

7) удосконалення системи контролю (тестового контролю) знань, навичок та вмінь. Однак недостатньо уваги приділяється застосуванню кооперованого навчання та використанню проблемного підходу до навчання у процесі вивчення іноземних мов з метою розвитку навичок комунікативної компетенції.

Мета даної статті – розглянути інтерактивні технології кооперованого навчання та використання проблемного підходу до навчання.

Впровадження кооперованого навчання. Воно базується на спільній роботі студентів над єдиними навчальними завданнями проблемного характеру (наприклад, у виконанні навчальних проектів), коли рішення досягається через поєднання зусиль усіх для досягнення спільної мети. Коопероване навчання сприяє об'єднанню знань, навичок та вмінь студентів і створює умови для взаємонавчання. Взаємонавчання вимагає такої організації навчального процесу, при якій як в аудиторії, так і за її межами, студенти постійно працюють у парах та малих групах, звітуючи про результати самостійної колективної роботи. До інтерактивних технологій кооперованого навчання відносимо такі:

- робота в парах;
- ротаційні (змінювані) трійки;
- два-чотири-всі разом;
- робота в малих групах;
- акваріум;
- коло ідей;
- карусель.

Перед тим, як розпочати роботу, слід з'ясувати методи і форми роботи, викладач та студенти повинні провести певну аудиторну підготовку написання конспекту заняття, поділ на блоки-завдання, підготовка контрольних запитань, розробка методичних рекомендацій для самостійної роботи, укладання списку рекомендованої літератури, розподіл академгрупи на підгрупи.

Робота в парах. Ця технологія сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватися, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують тривалого часу. Для правильної організації роботи слід

1) запропонувати студентам завдання, поставити запитання для невеличкої дискусії чи аналізу ситуації. Після пояснення питання або фактів, наведених у завданні, дати їм 1-2 хв. для обмірковування можливих відповідей або рішень індивідуально.

2) Об'єднати студентів у пари, визначити, хто з них висловлюватиметься першим, і запропонувати обговорити свої ідеї одне з одним.

3) По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюється своїми ідеями та аргументами з усією групою. При потребі це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності.

Ротаційні (змінювані) трійки. Ця дана технологія сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння. Організовуючи роботу необхідно: а) розробити різноманітні запитання, щоб допомогти студентам почати обговорення нового або поясненого матеріалу; б) об'єднати студентів у трійки. Розмістити трійки так, щоб кожна з них бачила трійку справа і трійку зліва. Разом усі трійки мають утворити коло; в) дати кожній трійці відкрите запитання (однакове для всіх). Кожен у трійці має відповісти на це запитання по черзі; г) після стислого обговорення запропонувати учасникам розрахуватися від 0 до 2. Студенти з номером **1** переходять до наступної трійки за годинниковою стрілкою, а студенти з номером **2** переходять через дві трійки проти годинникової стрілки. *Студенти з номером 0* залишаються на місці та являються постійними членами трійки. Результатом буде цілком нова трійка. Рухати трійками можна стільки разів, скільки є запитань.

Два-чотири-всі разом. Цю технологію застосовують: для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій; для збирання інформації з певної теми; для інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань; для розвитку вміння аргументувати свою позицію. Організовуючи роботу необхідно: а) розставити стільці для студентів у два кола; б) студенти, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а ті, що в зовнішньому – обличчям до центру. Отже, кожен сидить навпроти іншого; в) внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє – рухливе: за сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець вправо, опиняючись перед новим партнером. Мета – пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Робота в малих групах. Роботу в групах варто використовувати для розв'язання складних проблем, що потребують колективного розуму.

Для організації роботи необхідно

1) Об'єднати студентів у групи.

2) Запропонувати їм пересісти по групах. Усі члени групи мають добре бачити одне одного.

3) Повідомити студентам про ролі, які вони мають розподілити між собою й виконувати під час групової роботи: *головуючий (спікер)*, секретар, посередник, доповідач. *Головуючий (спікер)* зачитує завдання групи; організовує порядок виконання; пропонує учасникам групи висловитися по черзі; заохочує групу до роботи; підбиває підсумки роботи; за згодою групи визначає доповідача. Секретар веде стисло і розбірливо записи результатів роботи своєї групи; як член групи має бути готовим висловити думку групи під час підбиття підсумків або допомогти доповідачу. Посередник стежить за часом; заохочує групу до роботи. Доповідач чітко висловлює спільну думку, якої дійшла група, доповідає про результати роботи групи.

4) Дати кожній групі конкретне завдання та інструкцію щодо організації групової роботи. Намагатися зробити свої інструкції максимально чіткими.

5) Дати групам достатньо часу на виконання завдання.

6) Забезпечити нагороди за групові зусилля.

7) Запропонувати студентам подати результати роботи.

8) Запитати студентів, чи була виконана робота корисною й чого вони навчилися.

9) Прокоментувати роботу груп з погляду її навчальних результатів та організації процедури групової діяльності.

10) Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності.

Акваріум. Такий вид діяльності на занятті допомагає вдосконалити навички роботи в малих групах. Може бути запропонований тільки за умови, що студенти вже мають вправні навички групової роботи. Вимоги до організації роботи. Викладач об'єднує студентів у групи по 4-6 осіб і пропонує їм ознайомитись із завданням. Одна з груп сідає в центрі аудиторії (або на початку середнього ряду в аудиторії, де стоять парти). Це необхідно для того, щоб відокремити діючу групу від слухачів певною відстанню. Студенти цієї групи починають обговорювати запропоновану викладачем проблему. Групі, що працює, для виконання завдання необхідно прочитати вголос ситуацію; обговорити її в групі, використовуючи метод дискусії; дійти спільного рішення за 3-5 хв. Усі інші студенти групи мають тільки слухати, не втручаючись у процес обговорення, спостерігають, чи відбувається дискусія за визначеними правилами. Після закінчення 3-5 хв. група займає свої місця, а аудиторія обговорює:

- чи погоджуєтеся Ви з думкою групи;
- чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною;
- який з аргументів Ви вважаєте найпереконливішим.

Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група та обговорює наступну ситуацію. Усі групи по черзі мають побувати в «Акваріумі», і діяльність кожної з них мусить бути обговорена аудиторією.

Коло ідей. Метою технології є вирішення гострих суперечливих питань, створення переліку ідей та залучення всіх до обговорення проблеми. Технологію застосовують, коли всі групи мають виконувати одне й те саме завдання, що складається з кількох питань, які групи представляють по черзі. Порядок проведення:

1) викладач ставить дискусійне питання та пропонує обговорити його в малих групах;

2) після того як вичерпався час на обговорення, кожна група представляє лише один аспект обговорюваної проблеми;

3) групи висловлюються по черзі, поки не буде вичерпано всі відповіді;

4) під час обговорення теми на дошці складають перелік зазначених ідей;

5) коли всі ідеї щодо розв'язання проблеми буде висловлено, можна звернутися до розгляду проблеми в цілому і підбити підсумки роботи.

Карусель. Ця технологія застосовується: для обговорення будь-якої гострої проблеми, діаметрально протилежних позицій; для збирання інформації з якої-небудь теми; для інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань та для розвитку вмінь аргументувати свою позицію. Методика організації роботи:

а) розставити стільці для студентів у два кола;

б) студенти, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а в зовнішньому – обличчям. Отже, кожен сидить навпроти іншого;

в) внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє рухливе: за сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець вправо і опиняються перед новим партнером. *Мета* – пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Один із варіантів застосування технології: кожен студент «Каруселі», який сидить у зовнішньому колі, має аркуш із конкретним питанням (темою) й під час переміщення збирає мак-

симум інформації, аспектів, поглядів із зазначеної проблеми. Наприкінці відбувається заслуховування окремих відповідей, обговорення того, які питання виявилися особливо складними, продуктивними чи навпаки. Швидко вичерпалися й чому, як працювали партнери. Застосовуючи цей метод, можна досягти узагальнення наявних знань студентів їх активізацією.

Використання кооперованого навчання дає можливість викладачам іноземної мови наповнити новим перспективним змістом та формою свою професійну діяльність, активніше застосовувати проблемні, варіативні, інноваційні форми навчання. Отже, завдяки впровадженню кооперованого навчання інтенсивно використовується зворотний зв'язок у навчанні.

Використання проблемного підходу до навчання. Він вимагає такої постановки навчальних завдань для студентів, щоб їх виконання обумовлювало творче використання отриманих знань для вирішення нових, нестандартних задач у нових, нестандартних ситуаціях, а не просте їх репродукування, що дуже важливе для ефективною майбутньої професійної діяльності. Психологи-педагоги довели, що ступінь продуктивності навчання багато в чому залежить від рівня активності навчально-пізнавальної діяльності студентів. Принципи активізації навчальної-пізнавальної діяльності студентів, як і вибір методів навчання, повинні визначатися з урахуванням особливостей навчального процесу в ВНЗ. Як основоположний потрібно розглядати принцип проблемності. Коли студенту не вистачає наявних знань, він повинен сам активно формувати нові знання за допомогою викладача, за участю інших та в результаті власної активної пізнавальної діяльності. Вони є ніби його власним відкриттям, продуктом його власних узагальнень і висновків пізнавальної праці. Застосування проблемного навчання призводить до більш глибокого осмислення і прискореного практичного засвоєння знань. Проблемний підхід до навчання застосовується і в технологіях колективно-групового навчання, а саме таких:

- 1) Аналіз ситуації.
- 2) Розв'язання проблеми.
- 3) Дерево рішень.

Технологія «Аналіз ситуації» вчить студентів ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі та другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення. Організувати роботу академічної групи можна таким чином:

а) Запропонуйте студентам прочитати підготовлену життєву або гіпотетичну суперечливу ситуацію;

б) проаналізуйте її з студентами, користуючись такими запитаннями.

– Якими є факти? Що відбулося? Де і коли? Хто учасники ситуації? Що ми про них знаємо? Які факти важливі? Які другорядні? Що в описі фактами, а що думками, оцінками тощо?

– У чому проблема ситуації? У чому полягає конфлікт? Яке питання нам треба вирішити, розв'язуючи ситуацію? У чому інтереси кожної зі сторін? Чому вони суперечливі?

– Якими можуть бути аргументи? Які аргументи можуть бути наведені на захист позиції кожної зі сторін? На які документи, інформацію ми можемо спиратися, захищаючи ту чи іншу позицію?

– У чому полягає рішення? Яким буде розв'язання ситуації? Чому саме таким? На що ми спираємось, обираючи таке рішення? Якими можуть бути наслідки такого рішення? Чи існують інші шляхи розв'язання?

Розв'язання проблеми. Мета застосування такої технології – навчити студентів самостійно розв'язувати проблеми та ухвалювати колективне рішення. Організувати роботу слід за такими етапами:

1) Приготувати для студентів проблемне завдання, проблемну ситуацію.

2) Ознайомити їх із ситуацією та визначити суть проблеми.

3) Запитати в студентів, чи розуміють вони суть проблеми. Запропонувати описати її.

4) Об'єднати студентів у групи, в яких вони могли б обговорити проблему, перш ніж перейти до пошуку шляхів її розв'язання.

5) Скориставшись технологією «мозкового штурму», дати їм можливість визначити як найбільше шляхів розв'язання проблеми або можливих варіантів. На цьому етапі жодне рішення або варіант не слід відкидати і коментувати.

6) Разом з студентами проаналізувати, пояснити та об'єднати ідеї.

7) Обговорити можливі позитивні та негативні наслідки кожної ідеї.

8) Вибрати найкращий варіант і дійти згоди щодо його використання для розв'язання проблеми (можна шляхом голосування).

9) Вибрати другий і третій варіанти як резервні на випадок, якщо перше рішення виявиться неефективним. Досягнути згоди щодо випробування варіантів.

Етапи розв'язання проблеми:

1) З'ясувати суть проблеми.

2) Оцінити важливість проблеми.

3) Обміркувати всі можливі варіанти розв'язання.

4) Проаналізувати можливі наслідки кожного варіанта.

5) Вибрати можливий варіант розв'язання, який здається Вам оптимальним.

6) Якщо перший варіант рішення виявився неефективним, спробувати інший і почати усе спочатку.

Дерево рішень. Технологія «Дерево рішень» допомагає проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень. Як краще організувати роботу?

1) Обрати проблему, дилему, що не має однозначного розв'язання. Вона може бути викладена у формі історії, судової справи, ситуації з життя, епізоду з твору.

2) Запропонувати студентам необхідну для розв'язання проблеми інформацію для домашнього читання.

3) Підготувати на дошці або роздати кожному студентові зразок «дерева рішення».

4) Сформулювати проблему для розв'язання, визначити суть проблеми і записати на дошці, заповнюючи схему.

5) Дати необхідну додаткову інформацію про проблему.

6) Запитати в студентів, чи справді хочуть розв'язати проблему люди, яких вона стосується? Якщо проблема важлива й актуальна, процес може тривати.

7) Шляхи й варіанти розв'язання проблеми можна визначити проведенням мозкового штурму. На цьому етапі жоден з варіантів не може бути неправильним. Важливо набрати якомога більше ідей

8) Обговорити кожен з варіантів розв'язання. Що позитивного чи негативного для кожної зі сторін він містить?

9) Поділити студентів на малі групи і запропонувати кожній заповнити схему. Група повинна шляхом обговорення дійти спільного варіанту розв'язання. Кожна група пропонує свій варіант.

10) Організувати обговорення.

Висвітлення вказаних вище видів інтерактивних технологій дає змогу зазначити, що застосування технологій інтер-

активного навчання перетворює студентів з пасивних спостерігачів на активних учасників заняття, сприяє ефективному і швидкому розвитку навичок їх мовлення, викликаючи у них інтерес до навчального предмету та бажання висловити свою думку щодо почутого, побаченого чи зробленого.

Використання кооперованого та проблемного навчання дає можливість викладачам мов, а особливо іноземної мови, наповнити новим перспективним змістом та формою свою професійну діяльність, активніше застосовувати проблемні, варіативні форми навчання. Вивчення іноземної мови слід спрямовувати на розвиток носія колективних та індивідуальних характеристик, полікультурних умінь, застосовувати мову як засіб культурного спілкування, як важливий компонент повноцінної професійної діяльності майбутніх фахівців різних наукових галузей, в тому числі галузі мистецтв, спроможних вирішувати професійні питання як в Україні, так і за її межами. Результатом нашої роботи є ствердження того, що інтерактивні технології та методи навчання – це дієві педагогічні засоби і необхідна умова оптимального розвитку студентів і викладачів, а завдяки впровадженню проаналізованих технологій навчання, можливості сучасного заняття значно розширюються та використовується зворотний зв'язок у навчанні.

У подальшому дослідженні потребує уточнення удосконалення системи контролю знань, навичок та вмінь, набутих студентами, застосування яких у навчально-виховному процесі допоможе уникнути формалізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гиндрюк В. В.* Інтерактивні форми навчання: теоретичні основи й практика. – Ужгород: УКТ, 2009. – С. 25-20.
2. *Жулкевська В. О.* Формування іншомовної культури фахівця шляхом застосування ресурсів дистанційного навчання. Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: Зб. наук. пр. – К.: Університет, 2007. – № 8. – 160 с.
3. *Морська Л. І.* Інформаційні технології у навчанні іноземних мов: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2008. – 256 с.
4. *Пометун О. І., Пироженко Л. В.* Сучасний урок . Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. – Видавництво А.С.К., 2004. –192 с.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування – К.: Ленвіт. 2005. –119 с.

6. Професійна освіта: Словник: Навчальний посібник /Уклад. Гончаренко та інш. – К., Вища школа, 2000. – С.169.
7. Gu, Mingyuan. A blueprint for educational development in China: A review of The National Guidelines for Medium- and Long-Term Educational Reform and Development (2010-2020) / Mingyuan Gu // Frontiers of Education in China. –2010. – Vol. 5, No. 3 – P. 291-309.

**INTRODUCTION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES
(cooperative and problem studing)
IN THE PRACTICE OF LANGUAGE TEACHING**

Miroslava KOSTIUK,

*instructor of Transcarpathian Art Institute,
Uzhgorod, Ukraine.*

Annotation. *The article tells about of effective introduction of cooperative and problem learning in foreign languages teaching nowadays. An author analyses the usage of such technologies in the process of traditional studies of English of the students of arts at high school.*

Key words: *innovative approaches, cooperative learning, problem learning,*